Sociologický ústav
Akademie věd ČR

Vážený pan
[redacted]

Expertní stanovisko k činnosti Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi v České republice

Počátkem roku 2025 se v českých médiích objevily informace, že Ministerstvo kultury ČR na základě podnětů občanů prověřuje legalitu činnosti Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi (dále také NSSJ) a dokonce uvažuje o odnětí její církevní registrace.[1] V této souvislosti patrně důvodných obav o další osud legální veřejné existence a majetku NSSJ se právní zástupci této společnosti obrátili na Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., jakožto tematicky nejbližší nezávislou expertní instituci, s žádostí o zhodnocení činnosti této náboženské organizace. Ředitel ústavu Mgr. Jindřich Krejčí, PhD., usoudil, že vypracování příslušného expertního stanoviska je ve veřejném zájmu a pověřil jím níže podepsaného sociologa a historika náboženství prof. PhDr. Zdeňka R. Nešpora, PhD. Přitom konstatoval, že Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., ani jeho zaměstnanec, nejsou z tohoto titulu oprávněni vydávat znalecké posudky ve smyslu právního řádu ČR, je však ve veřejném zájmu, aby vystoupili s nezávislým expertním stanoviskem, vyplývajícím z jejich odborné kvalifikace a dlouholeté vědecké zkušenosti.

Na základě pověření ředitele Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., jsem byl 17. ledna 2025 osloven [redacted] s žádostí o vypracování expertního stanoviska k některým aspektům činnosti NSSJ, podrobněji představenou níže, doplněnou o přílohy v podobě kopií úřední korespondence mezi NSSJ a ministerstvem kultury z období 28. 6. 2024 – 26. 11. 2024 a dokument Náboženská praxe exkomunikace v registrovaných církvích a náboženských společnostech. Sám jsem 16. ledna 2025 prostřednictvím e-mailu oslovil vedoucího Samostatného oddělení církví a náboženských společnosti MK ČR ThLic. Petra Šimůnka s žádostí o zprostředkování příslušných dokumentů a stanoviska ministerstva, nakolik mi je v rámci právního řádu může poskytnout. Prostřednictvím pracovnice příslušného oddělení JUDr. Evy Vlachové jsem 29. ledna 2025 tyto dokumenty obdržel, jednalo se o identické dokumenty s těmi, které mi zprostředkovala NSSJ, doplněné o další materiály z jednání mezi ministerstvem kultury a zástupci NSSJ v roce 2024.

[1] Např. Jan Menšík: „Ministerstvo kultury řeší návrh na zrušení registrace Svědků Jehovových." *Novinky.cz* 9. 1. 2025, https://www.novinky.cz/clanek/domaci-ministerstvo-kultury-resi-navrh-na-zruseni-registrace-svedku-jehovovych-40503672; Zdeněk Vojtíšek: „Nauka svědků Jehovových o ‚vyhýbání se' v kontextu." *Náboženský infoservis* 14. 1. 2025, https://info.dingir.cz/2025/01/nauka-svedku-jehovovych-o-vyhybani-se-v-kontextu/.

Nezávislé expertní stanovisko k činnosti Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi v České republice rozděluji do čtyř částí:

1. Obecné informace o předmětné náboženské společnosti a jejím působení v ČR;
2. Odpověď na tři otázky, položené [redacted] v jeho žádosti o posudek ze 17. ledna 2025;
3. Diskusi širšího kontextu případného odnětí státní registrace NSSJ;
4. Závěr o vhodnosti či nevhodnosti odnětí státní registrace NSSJ z hlediska národně i mezinárodně činného vědce zabývajícího se sociologií a historií náboženství.

1. Obecné informace o Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi a jejím působení v ČR

Náboženská společnost Svědkové Jehovovi působí v českých zemích od počátku 20. století, zprvu ve formě spolku, v období nacistické okupace a vlády komunistického režimu v ilegalitě (k tomu dále), od roku 1993 jako registrovaná náboženská společnost požívající některých zvláštních práv (vyučování náboženství ve školách, duchovní služba ve věznicích, uzavírání církevních sňatků, zachovávání mlčenlivosti duchovních).[2] Podle údajů ze sčítání lidu se k této náboženské společnosti hlásí cca 13 tisíc věřících, přičemž jde o dlouhodobě stabilní počet. Věřící jsou organizováni prostřednictvím více než dvou set místních sborů, z nichž většina vlastní nebo alespoň dlouhodobě užívá svébytné modlitebny (tzv. sály Království), případně další nemovitosti.

Během více než dvou dekád legální existence tohoto náboženského společenství v České republice došlo k několika veřejným kontroverzím ohledně jeho statutu a fungování, není mi však známo, že by situace vedla k soudním řízením nebo restriktivním administrativním opatřením vůči NSSJ. Jednalo se především o tři témata: (1.) teologicky podmíněné odmítání krevní transfúze, (2.) zachovávání mlčenlivosti duchovních a (3.) angažovanou veřejnou misijní činnost NSSJ. První téma bylo veřejně diskutováno v souvislosti s registrací Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi v roce 1993, ta nicméně ministerstvu kultury předložila takový výklad svého učení, který se ukázal nekonfliktní s českým právním řádem a vedl k rozhodnutí o udělení státní registrace; k tomuto tématu se níže vrátím. Druhým kontroverzním tématem byla opakovaná žádost NSSJ o udělení zvláštního práva zpovědního tajemství, kterou ministerstvo kultury a posléze i ústavní soud shledaly nepatřičnou vzhledem ke skutečnosti, že starší NSSJ nebyli v jejich optice duchovními. Po úpravě církevní ústavy NSSJ, která zesouladnila rozumění statutu starších svědky Jehovovými s českým právním řádem, bylo toto právo náboženské společnosti přiznáno (2011). Konečně patrně nejvýznamnější z těchto kontroverzí byla aktivní misijní činnost společnosti (oslovování na veřejnosti, nezvané

[2] Podrobněji Zdeněk R. Nešpor – Zdeněk Vojtíšek: *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice.* Karolinum, Praha 2015, s. 436–472, kde jsou i odkazy na další informační zdroje.

návštěvy domácností), která dodnes tvoří jeden z klíčových zdrojů negativní recepce NSSJ veřejností. Svědkové Jehovovi nicméně na počátku druhé dekády 21. století upustili od přímého oslovování veřejnosti (misie nadále spočívá v pasivní prezentaci publikací a sebeprezentaci ve veřejném prostoru), čímž ani toto působení nijak nepřekračuje běžné společenské zvyklosti, natož právní řád České republiky. Celkově lze konstatovat, že i když během více než dvaceti let legální existence Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi v České republice došlo k několika veřejně diskutovaným causám a konfliktům s orgány státního dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi, tyto případy se podařilo uspokojivě vyřešit. Jejich dědictvím je ovšem negativní postoj většiny společnosti k této náboženské organizaci, třebaže již věcně neoprávněný, živený také dalšími důvody, často i bez přímé souvislosti s NSSJ.

Podobně – i z dalších důvodů – kontroverzně je tato náboženská společnost vnímána také v jiných zemích, přesto však v drtivé většině západních zemí působí legálně. Mám za to, že se to týká všech zemí Evropské unie, ačkoli konkrétní možnosti a mantinely činnosti této náboženské organizace se v jednotlivých zemích liší. Možnost legálního působení NSSJ je řadou nezávislých expertů chápána jako jeden z indikátorů náboženské svobody příslušné země.[3] Náboženská společnost Svědkové Jehovovi současně o status legální (registrované) náboženské společnosti stojí a snaží se orgánům státního dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi vycházet vstříc, aniž by přitom upouštěla od podstatných stránek vlastního náboženského přesvědčení.

2. Expertní odpověď na tři otázky, položené [redacted] v jeho žádosti o posudek ze 17. ledna 2025

[redacted] ve své žádosti rekapituloval diskusi mezi Ministerstvem kultury ČR a jeho Samostatným oddělením církví a náboženských společností na jedné straně a Náboženskou společností Svědkové Jehovovi na straně druhé, což z mého pohledu dostatečně doložil písemnými doklady. Materiály, poskytnuté mi ministerstvem kultury, dokládají totéž. Následně mi [redacted] položil tři otázky: (a) liší-li se náboženská nauka a praktikování svědků Jehovových v jednání s nekajícími členy sboru (oddělenými a těmi, kteří se oddělili sami) výrazně od pravidel členství, která platí v jiných náboženských skupinách nebo sociálních skupinách, které existují v České republice?, (b) je-li náboženské učení a praktikování svědků Jehovových, pokud jde o oddělené osoby, v rozporu s § 2 odst. 1 a 5. církevního zákona, čl. 15 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 9 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod?, a konečně (c) vzhledem k tomu, že české právo již stanoví, že lékař (nebo soud) může povolit nezbytnou lékařskou péči i přes nesouhlas rodičů s touto péčí, a při předpokladu, že svědkové Jehovovi budou plně dodržovat zákon, „brání-li“ jejich náboženská

[3] James T. Richardson: „In Defense of Religious Rights: Jehovah's Witness Legal Cases around the World,“ in Stephen J. Hunt (ed.): *Handbook of Global Contemporary Christianity.* Brill, Leiden 2015, s. 285–307.

nauka nezletilým v podání krevní transfuze, pokud ji lékař (nebo soud) považuje za lékařsky nezbytnou, což je v rozporu s § 5 písm. e) církevního zákona?

(Ad a). Svědkům Jehovovým je vytýkáno, že omezují osobní svobodu a využívají psychologický nátlak k vytvoření závislosti svých členů tím, že omezují a nedoporučují jejich styky s odpadlými nebo z náboženské společnosti vyloučenými osobami, včetně osob příbuzných. Svědkové Jehovovi na to odpovídají argumentem o nezbytném vyvážení autonomie náboženské doktríny, ochrany identity sboru a svobodné vůle jednotlivců s omezeními uplatňovanými vůči nekajícím členům sboru.

Jedním ze základních rysů každé sociální skupiny je její vymezení vůči okolí, které je zvlášť silné vůči bývalým členům dané skupiny, kteří ji sami opustili, nebo kteří z ní byli vyloučeni.[4] Tento vztah se týká jakýchkoli sociálních a zájmových skupin, třebaže v různé síle, a zvlášť silně jej pozorujeme v případě náboženských organizací, protože ty představují pro své členy struktury nejvyšší významnosti.[5] Tuto skutečnost dokumentuje i poskytnutý dokument Náboženská praxe exkomunikace v registrovaných církvích a náboženských společnostech, jehož argumentaci shledávám jako informačně správnou. I když lze konstatovat, že různé církve a náboženské společnosti se liší jak v míře teologického důrazu na omezení styku s bývalými členy, tak v míře jeho praktického uplatňování, a Náboženská společnost Svědkové Jehovovi stojí spíše na striktnější, méně liberální straně uvedeného spektra,[6] soudím současně, že její víra a praxe nepřekračuje situaci běžnou v některých dalších náboženských organizacích registrovaných v ČR.

(Ad b). Svědkům Jehovovým je i obecněji vytýkáno, že omezují osobní svobodu a využívají psychologický nátlak k vytvoření závislosti svých členů, čímž mají porušovat § 5 církevního zákona.

Zde musím opětovně konstatovat, že určitá míra sociálního tlaku na členy je vlastní kterékoli společenské skupině, neboť ze samotného shromažďování plyne upřednostňování vnitřních vazeb ve skupině před vazbami vnějšími. Samozřejmě i v tomto případě pociťujeme daný sociální tlak silněji v případě náboženských skupin, což ostatně dokumentuje sama klasická definice náboženství francouzského sociologa Émila Durkheima.[7] Náboženská víra a praktiky Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi jsou přitom výrazem náboženské svobody, jak ji definuje Listina základních práv a svobod a Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, a podle mého názoru se nevymykají z rámce věr a praktik realizovaných dalšími církvemi a

[4] Miloslav Petrusek: „Skupina společenská." In: *Velký sociologický slovník*. Karolinum, Praha 1996, s. 994–996 a další odkazovaná hesla tohoto slovníku.
[5] H. G. Kippenberg: „Apostasy." In: Lindsay Jones (ed.): *Encyclopedia of Religion*. Gale 2005, s. 430–434; Zdeněk R. Nešpor – David Václavík a kol.: *Příručka sociologie náboženství*. Sociologické nakladatelství, Praha 2008, s. 141–160.
[6] Srov. také Petr Velechovský: „Vývoj postoje svědků Jehovových k bývalým členům." *Náboženský infoservis* 21. 1. 2025, https://info.dingir.cz/2025/01/vyvoj-postoje-svedku-jehovovych-k-byvalym-clenum/.
[7] Emile Durkheim: *Elementární formy náboženského života*. OIKOYMENH, Praha 2002, str. 12.

náboženskými společnostmi registrovanými v ČR. V tomto smyslu v NSSJ nedochází ani k omezování osobní svobody, ani k psychologickému nátlaku.

(Ad c). Svědkům Jehovovým je vytýkáno, že svým učením o vyhýbání se cizí krvi v případě nezletilých brání jim v případném nezbytném přijetí krevní transfuze, tedy zdravotní péče odpovídající jejich potřebám. Svědkové Jehovovi přitom nepopírají učení o vyhýbání se cizí krvi, hledají alternativní možnosti provádění lékařských zákroků a požadují maximální míru tolerance lékařského personálu vůči svým náboženským stanoviskům. V extrémním případě nezbytnosti provedení transfuze však podle vlastního vyjádření respektují zákony ČR, které umožňují lékaři podat krevní transfuzi i bez souhlasu rodičů dítěte, a takové rozhodnutí respektují.

I když je zjevné, že svědkové Jehovovi považují učení o vyhýbání se cizí krvi za jeden z konstitutivních prvků svého náboženského přesvědčení a dělají všechno proto, aby tomuto požadavku dostáli (autotransfuze, aplikace tzv. bezkrevní medicíny, konciliární posouzení nezbytnosti lékařských zákroků apod.), jsou schopni a ochotni v posledku respektovat zákonné normy v této věci. Podobně jako jiné náboženské organizace kupříkladu glorifikují sebeobětování, aniž by k němu vyzývaly své členy. Za této situace nevidím důvod, proč by NSSJ svým učením a praxí porušovala § 5 písm. e) církevního zákona, a pokud se tak v jednotlivých případech děje, NSSJ neodporuje aplikaci trestního práva proti přestupcům. Samo za sebe ostatně hovoří, že pokud je mi známo, v ČR dosud nikdy nedošlo k soudnímu sporu o protiprávním jednání svědků Jehovových ve vztahu k jejich dětem v této věci.

3. Diskuse širšího kontextu případného odnětí státní registrace Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi

Nad rámec výše diskutovaného požadavku na zhodnocení konkrétních aspektů víry a činnosti NSSJ považuji za relevantní v několika bodech se vyslovit k potenciálnímu odnětí státní registrace této náboženské společnosti. Jedná se konkrétně o otázky (a) nakládání s majetkem NSSJ, (b) mezinárodního ohlasu takovéhoto rozhodnutí a (c) jeho reálných důsledků pro činnost svědků Jehovových.

(Ad a). V případě odnětí registrace NSSJ by bylo třeba řešit její majetek, tedy především více než 150 sálů Království (modliteben) v majetku jednotlivých sborů NSSJ. Podle § 26 odst. 3 církevního zákona (zákon č. 3/2002 Sb. v platném znění) mají práva a povinnosti likvidované náboženské společnosti přejít na jinou církev či náboženskou společnost nebo jinou evidovanou právnickou osobu.

Soudím přitom, že první možnost je vzhledem k věroučné inkompatibilitě nemožná, majetek NSSJ nemůže převzít žádná jiná v ČR registrovaná církev a náboženská společnost. Stejně tak mám za to, že neexistuje organizace nenáboženské povahy, která by tak mohla učinit. Ve druhém případě by tedy bylo třeba buď založit v podstatě fiktivní organizaci, která by svou

činností zakrývala náboženskou činnost státem neuznané NSSJ (podobně jako tomu bylo v meziválečném Československu), nebo převedením majetku na jakoukoli jinou organizaci jednat zjevně proti vůli drtivé většiny členů NSSJ a majetek jim tak v podstatě ukrást. Ani jedno z těchto řešení přitom nepovažuji za eticky únosné a veřejně obhajitelné.

(Ad b). Jak jsem již uvedl výše, legalita a právní postavení společenství svědků Jehovových v jednotlivých zemích je vzhledem k určité kontroverznosti jejich věrouky a činnosti jakýmsi barometrem náboženské svobody té které země. Obecně přitom lze říci, že v nábožensky svobodných a neutrálních zemích Evropské unie je činnost této náboženské organizace legální, zatímco v zemích potlačujících náboženské svobody a tam, kde se prosazuje nové sepětí státu s konkrétními etablovanými církvemi, tedy zejména v některých postkomunistických zemích východní a střední Evropy, je tato činnost restringována nebo úplně zakázána.[8]

I když uvedená dichotomie neplatí absolutně a nezohledňuje specifika konkrétních právních systémů, lze konstatovat, že moderní západoevropská veřejnost, představitelé vlád i představitelé akademické sféry vnímají legalitu existence svědků Jehovových jako projev zajištění svobody víry a náboženského přesvědčení ze strany státu, ačkoli sami s učením a praxí této náboženské organizace nesouhlasí, nebo i když se obecně staví protinábožensky. Výjimečná delegalizace NSSJ ze strany České republiky by proto zcela jednoznačně vyvolala negativní mezinárodní ohlas a srovnávání právního řádu ČR s Ruskem a podobnými zeměmi, nehledě k vysoce pravděpodobné právní dohře před Evropským soudem pro lidská práva, na nějž by se představitelé této organizace patrně obrátili; také tato causa, pokud by k ní došlo, by nepochybně měla zásadní negativní mezinárodní veřejný ohlas.

(Ad c). Připustíme-li, že by došlo k odnětí registrace Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi a její likvidaci, je třeba se ptát, co by to reálně znamenalo pro jednání jejích členů. Svědkové Jehovovi byli v českých zemích v ilegalitě a přímo pronásledováni již během nacistické a komunistické vlády, kdy v tomto ohledu patřili mezi nejsledovanější a nejpostiženější náboženské organizace.[9] Hlavním důvodem byl tehdy jejich odpor k vojenské službě.[10] Pronásledování se však z velké části míjelo účinkem, protože náboženské přesvědčení bylo pro většinu svědků Jehovových důležitější než ztráta osobní svobody či jiné postihy, a odmítání vojenské služby i ti nejloajálnější z nich realizovali prostřednictvím zaměstnání, které od této povinnosti zprošťovalo.

Je vysoce pravděpodobné, že deregistrace NSSJ by i v současnosti vedla k analogické situaci. Svědkové Jehovovi by setrvali na svém náboženském přesvědčení a stáhli by se do ilegality, výsledkem by byl jen jejich více či méně aktivní odpor vůči orgánům státní správy,

---

[8] Srov. také Zdeněk R. Nešpor: „Postsekularismus po česku? Ne/religiozita současné české společnosti mezi Východem a Západem." *Střed* 10, 2018, 1: 101–118.

[9] Srov. *K problematice nepovolených náboženských sekt.* SPVC MK ČSR, Praha 1978; Milan Daňhel: *Soudobé náboženské sektářství.* SPVC MK ČSR, Praha 1979; *Krize soudobého jehovismu. Sborník statí.* SPVC MK ČSR, Praha 1981; Herbert Adamy a kol.: *Fialové trojúhelníky. Zapomenutá kapitola holocaustu.* Ostrov, Praha 2000.

[10] Lukáš Humpl: „Svědkové Jehovovi a civilní služba." *Dingir* 6, 2003, 1: 4–6; Petr Blažek (ed.): *A nepozdvihne meč. Odpírání vojenské služby v Československu 1948–1989.* Academia, Praha 2007.

přinejmenším po určitý čas vyhrocený právě i tímto rozhodnutím. Přitom pokud je cílem postupu ministerstva kultury přesvědčit členy této náboženské organizace, aby upustili od některých prvků své věrouky a konsekventního jednání, je vysoce pravděpodobné, že by odnětím státní registrace bylo dosaženo pravého opaku, tedy posílení a většího rozšíření praktik, které ministerstvo považuje za nelegální. Jejich zdůvodnění by sice navenek nevycházelo z veřejně dostupného učení náboženské společnosti, nicméně předávalo by se a posilovalo ilegálně a ovlivňovalo by jednání příslušných osob v mnohem větší míře než je tomu dnes. Analogicky ostatně mnohokrát fungovaly náboženské restrikce i v minulosti.[11]

4. Závěr: expertní stanovisko o vhodnosti či nevhodnosti odnětí státní registrace NSSJ

Jako dlouhodobě na domácím i mezinárodním poli činný vědecký pracovník a vysokoškolský učitel v oblasti historie a sociologie náboženství mám za to, že **nemohu doporučit odnětí církevní registrace Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi**. I když NSSJ svými postoji a jednáním stojí blízko hranic českého právního systému, tyto hranice podle mého názoru nepřekračuje, podobně jako některé další v ČR registrované církve a náboženské společnosti. Odnětí registrace by nadto podle mého názoru přineslo řadu negativních důsledků a nevedlo by k zamýšleným cílům.

V Praze dne 5. března 2025

[redacted]

Prof. PhDr. Zdeněk R. Nešpor, PhD.

Řádný člen Učené společnosti České republiky

Vedoucí oddělení Ekonomických a náboženských studií Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.

Vedoucí Katedry historických věd Fakulty humanitních studií UK

CC: Mgr. Jindřich Krejčí, Ph.D., ředitel Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.

ThLic. Petr Šimůnek, vedoucí Samostatného oddělení církví a náboženských společností MK ČR

[11] Srov. např. Zdeněk R. Nešpor (ed.): *Čeští nekatolíci v 18. století. Mezi pronásledováním a náboženskou tolerancí.* Albis international, Ústí nad Labem 2007.